

**M.D. Tursunboyeva,
L.K. Narimbayeva,
N.H.Maripova, N.A.Xidoyatova**

MAKTABGACHA TA'LIMDA BOLALAR NUTQINI O`STIRISH

**U'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI**

**TOSHKENT VILOYATI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI**

M.D.Tursunshoyeva, I. K.Narimbayeva, N.H.Mariyov, N.A.Xidoyatova

**MAKTABGACHA TA'LIMIDA BOLALAR NUTQINI
O'STIRISH**

U'quy qo'llanma

© 2022 Yil. Barcha huquqlar himmlanmoqda.

CHIRCHIQ-2022
«book trade 2022»

YDK-376
K6K-74.102
T-91

M.D.Tursunboyeva, L.K.Narimbayeva, N.H.Marlipova, N.A.Xidoyatova. /
Maktabgacha ta'limda bolalar nutqini o'stirish / O'quv yo'llarima. – Chirchiq:
eBook larda 2022», 2022. – 144 bet.

Nutqni rivojlantirish bolaning ijtimoiy –tarixiy tajribani o'zlashtirishga oid o'ta murakkab, ko'p omilli jarayon bo'lib, u yakkama –yakka ruxan rivojlanishda markaziy o'rin tutadi. Bu pedagogik rahbarlikni nazarda tutuvchi ijodiy jarayon bo'lib, u to'satdan yuz bermaydi. Bolalarda nutqni rivojlantirishga va boshqa tilga o'rgatishga oid ishlarni yaxshi nazariy va amaliy tayyorgarlikka ega bo'lgan, o'zida bolaga nisbatan qadriyatli munosabatlarni shakllantira olgan mutaxassisgina uyushtirishi va amalga oshirishi lozim.

Fanning asosiy maqsadi va vazifalari. Nutqni rivojlantirish –bolaning ijtimoiy –tarixiy tajribani o'zlashtirishiga oid o'ta murakkab, ko'p omilli jarayon bo'lib, u yakkama –yakka ruxan rivojlanishda markaziy o'rin tutadi. Bu pedagogik rahbarlikni nazarda tutuvchi ijodiy jarayon bo'lib, u to'satdan yuz bermaydi. Bolalarda nutqni rivojlantirishga va boshqa tilga o'rgatishga oid ishlarni yaxshi nazariy va amaliy tayyorgarlikka ega bo'lgan, o'zida bolaga nisbatan qadriyatli munosabatlarni shakllantira olgan mutaxassisgina uyushtirishi va amalga oshirishi lozim.

Taqrizchilar:

A. A. Abdullayev - "Maktabgacha ta'lim va boshlang'ich ta'lim" fakulteti" Maktabgacha ta'lim " kafedrası mudiri dotsent

T. L. Xurvaliyeva – Nizomiy nomidagi TDUPI doktorantı p.f.n. dotsent

ISBN 978-9943-9246-3-1

© M.D.Tursunboyeva va b.. 2022
©eBook larda 2022», 2022

barkamollikni tarbiyalaydi

Mavzuani mustahkamlashga doir test savollari.

1. Xikoya tuzishga urgatishning mazmunini ifodalovchi to'g'ri javobni aniqlang.

- a) narsa buyum, o'yinchoq xakida xikoya tuzish
- v) kurgan-kuzatganlari asosida xikoya tuzish
- s) eshitganlari asosida xikoya tuzish
- d) ukib berilgan asarni xikoya qilish
- e) barcha javoblar to'g'ri.

2. Xikoyaning mazmun jihatidan turini aniqlang .

- a) faktik xikoya
- v) ijodiy xikoya
- s) xatirlash asosidagi xikoya
- d) tasvirlash asosidagi xikoya
- e) a va v javob

3. Tasviriy xikoya xakidagi to'g'ri javobni aniqlang.

- a) narsa, buyum, o'yinchoqni tasvirlash
- v) meva, sabzavot, xayvon, kushlarni tasvirlash
- s) voqea-xodisalarni tasvirlash
- d) asar kaxramonlari, obrazlarni tasvirlash
- e) barcha javoblar to'g'ri.

4. Mazmunli xikoya xakidagi to'g'ri javobni aniqlang.

- a) ijodiy tarzda xikoya tuzish
- v) narsa-buyum, rasm xakida xikoya tuzish
- s) kuzatgan voqealar xakida xikoya tuzish
- d) uzi ishtirok eigan yoki eshitgan voqealar xakida xikoya tuzish
- e) barcha javoblar to'g'ri.

5. Mazmunli xikoya tuzish metodlari to'g'ri berilgan javobni aniqlang.

- a) xikoya namunasini berish
- v) xikoya rejasini berish
- s) xikoyani jamoa bulib tuzish
- d) xikoyani kishilarga bulib tuzish
- e) barcha javoblar to'g'ri.

Adabiyotlar:

- 1. O'zbekiston Respublikasi Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi. 1997
- 2. Nuruq o'stirish. Tevarak-atraf bilan tanishilish va ijadiy adabiyot. [kolalar

bog'chalari uchun dastur. T. 1996.

3. Maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim-tarbiyasiga kuyiladigan davlat talablari. T. UzPEITi. 2000.

4. Kiekkintuylar og'zaki nutqini o'stirish. T. 1994. Tuzuvchilar: M. Gaybullayeva, R. Urozova.

5. Katta guruhlarda nutq o'stirish mashg'ulotlari. T. 1994. Tuzuvchilar: M. Gaybullayeva va boshkalar.

6. K. Shodieva. Urtta guruh bolalari nutqini o'stirish. T. 1993.

MUNDARIJA

1. Bolalar nutqini rivojlantirish faolligining tashkil topishi va rivojlanishi	3
2. Bolalar nutqini rivojlantirish faolligining maqsad va vazifalari	12
3. Maktabgacha ta'lim yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishning nazariy asoslari	17
4. Maktabgacha kichik, o'rta va katta yoshdagi bolalar nutqini o'stirishning vazifalari, metodlari va vositalari	
5. Maktabgacha kichik, o'rta va katta yoshdagi bolalar nutqini o'stirishning vazifalari, metodlari va vositalari	22
6. Grammatik qurilishni shakllantirish metodikasi	40
7. Ravon nutqni rivojlantirish	63
8. Dialogik nutqning mazmuni va vazifalari	66
9. Nutqni shakllantirishning nazariy asoslari	74
10. Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan lug'at ishini olib borishning nazariy asoslari	77
11. Maktabgacha yoshdagi bolalarning tovarak atrofni bilishda nutqni rivojlantirish texnologiyasi	83
12. Tovushlarning to'g'ri talaffuzi yuzasidan olib boriladigan ishlar mazmuni	88
13. Bolalar lug'atini boyitishda ta'limiy o'yinlar	116
14. Suhlal turlari va uning mazmuni	130
15. Hikoya qilib berish turlari va metodlari	134

M.D.Tursunboyeva, L.K.Norimboeva, N.H.Mariyova, N.A.Xidoyatova

MAKTABGACHA TA'LIMDA BOLALAR NUTQINI O'STERISH
O'quv q'llanma

Muhamir:
Tehnik muhamir.
Musahhih:
Subfaklovchi:

X. Taxitov
S. Melikuziya
M. Yunusova
A.Ziyomuhomedov

Nashriyot litsenziya № 2044, 25.08.2020 й
Hichimi 60x84¹/₁₆ "Times new roman" gamiturasida, kegli 14,
Offset hosna usulida bosildi.
Shartli bosma tabog 'i 9.
Adadi 100 dona.

Book tadr 2022 MCHJda chop etildi.
Manzil: Toshkent viloyati, Qibray tumani